

## Portret Cezarego Baryki

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

### Bibliografia:

---

- Źródło: Artur Hutnikiewicz, *„Przedwiośnie” Stefana Żeromskiego*, Warszawa 1974, s. 32-39.



## Portret Cezarego Baryki

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Gdyby Cezary Baryka żył współcześnie, prawdopodobnie pasowałoby do niego znane określenie: „Łobuz kocha najbardziej”. Olśniewająco przystojny, gwałtowny, nieprzewidywalny, a przy tym wszystkim lubiący bardziej lub mniej zobowiązujący flirt. O młodym Baryce można powiedzieć bardzo wiele, ale na pewno nie to, że jego biografia jest nudna...

### Twoje cele

- Poznasz pojęcie *Bildungsroman*.
- Uzasadnisz, czy *Przedwiośnie* Stefana Żeromskiego można czytać jako *Bildungsroman*.
- Omówisz najważniejsze cechy charakteru Baryki.
- Ocenisz życiowe wybory głównego bohatera *Przedwiośnia*.

# Przeczytaj

---

Informacje o *Przedwiośniu* znajdziesz w lekcji:

[Obraz rewolucji w \*Przedwiośniu\* – o powieści politycznej Stefana Żeromskiego](#)

Cezary Baryka to bohater dynamiczny. Na początku **powieści** jest młodym, rozpieszczonym chłopcem, który łatwo daje się ponieść rewolucyjnym nastrojom. Wraz z rozwojem akcji zachowanie Baryki krystalizuje się, z niedojrzałego chłopca powoli zmienia się w mężczyznę.

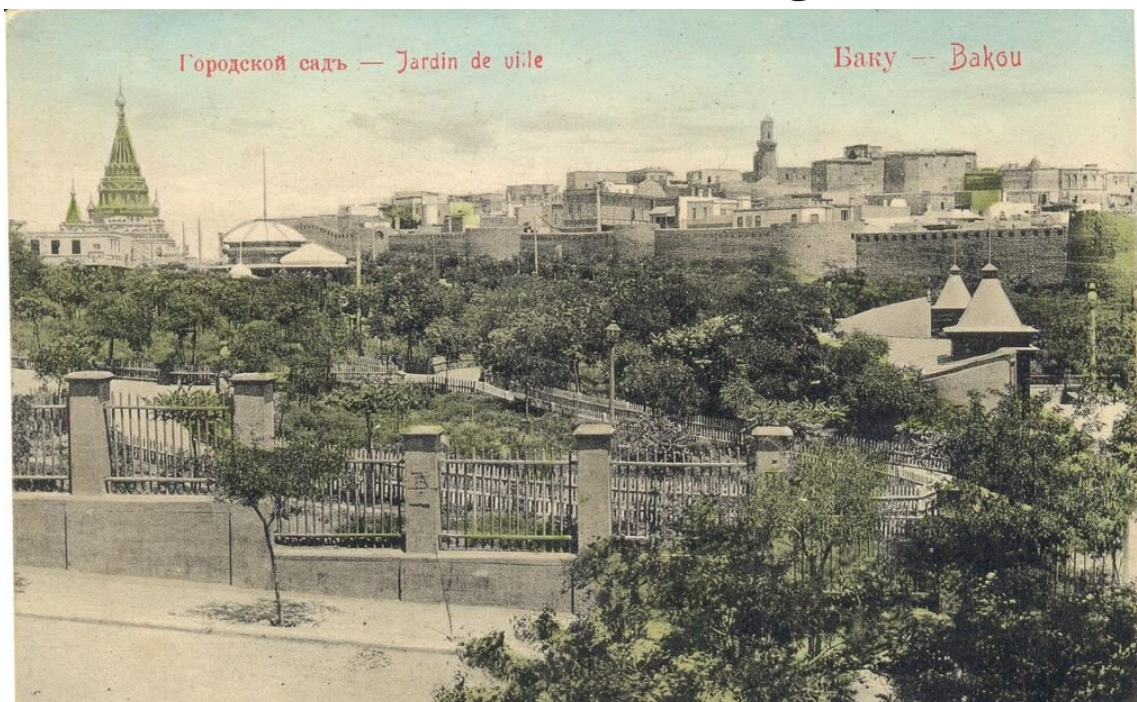
*Przedwiośnie* jest tzw. powieścią o kształtowaniu się człowieka (*Bildungsroman*). Zazwyczaj akcja powieści – podobnie jest w *Przedwiośniu* Stefana Żeromskiego – rozpoczyna się w młodości głównego bohatera i ukazuje dojrzewanie oraz kształtowanie charakteru pierwszoplanowej postaci. Rozpoczyna się od wydarzenia przełomowego, które popycha bohatera do zmiany. W przypadku Baryki takim wydarzeniem była śmierć ojca.

Rewolucja w Baku wpłynęła również na późniejsze poglądy Baryki. Jego dojrzewanie było naznaczone kolejnymi rozczarowaniami i porażkami – Polską, dworkiem ziemiańskim, niepowodzeniem miłosnym. Jednak *Przedwiośnie* nie daje odpowiedzi na pytanie o to, jaką drogę wybrał główny bohater i jaką decyzję ideową podjął. Zakończenie pozostaje otwarte.

*Bildungsroman* to gatunek powieści, który powstał w oświeceniu w Niemczech. Opisywał proces formowania się jednostki (na ogół młodego bohatera) jako dojrzałego uczestnika życia społecznego.

Artur Hutnikiewicz

## „Przedwiośnie” Stefana Żeromskiego



Tematem *Przedwiośnia* są dzieje chłopca i młodzieńca, noszącego imię Cezary Baryka. Powieść ma więc charakter jakby biografii, ale nie wszystkie momenty owego życiorysu zostały jednakowo dobitnie wyeksponowane. Pewne fragmenty potraktowano skrótowo, inne, szeroko rozwinięte, przedstawiono z wyraźnym **semantycznym** naciskiem. Jest to zarazem - trzeba to podkreślić - biografia niesłychanie zawiła i poniekąd nietypowa, bo metrykalnie rzecz biorąc, nie jest właściwie Polska. Urodzony w głębi Rosji, kędyś u podnóża gór uralskich, dzieciństwo i wczesną młodość spędził w egzotycznym, kaukaskim Baku, gdzie ojciec jego był urzędnikiem jakiegoś koncernu naftowego. Seweryn Baryka, człowiek zdolny, obrotny i przedsiębiorczy, potrafił zapewnić rodzinie byt dostatni i wygodny, toteż dzieciństwo Cezarego upłynęło w atmosferze beztroski i swoistego komfortu. Ów spokój i bezpieczeństwo domowego zacisza państwa Baryków zburzyła dopiero wojna. Barykę-ojca powołano do wojska. Walczył i tułał się po rozmaitych frontach, aż w końcu zawieruszył się doszczętnie, wszelki ślad po nim przepadł. W takiej sytuacji zastała matkę i syna rewolucja. W całym kaukaskim kraju rozgorzały krwawe, zacięte walki. Przyszły dni grozy, rozprężenia i głodu. Na tym tle dokonuje się swoista edukacja ideowa młodzieńca. Cezary był oczywiście jeszcze za młody, by zrozumieć, pojąć i ogarnąć w pełni wszystką treść wydarzeń, intencje, cele i zadania przewrotu. Ale spędzając całe dnie poza domem i szkołą na placach i ulicach miasta, obserwując wścibskim i ciekawym okiem podrostka rozwój wypadków, uczestnicząc w mityngach, słuchając mówców i trybunów wiecowych, nasiąkał klimatem i nastrojem owych przemówień, przyswajał sobie słownik i pojęcia rewolucji. Nabrał z czasem instynktownej nieufności i niechęci do owego świata niesprawiedliwości i krzywdy, przeciw któremu zwracał się cały rozmach i siła zdarzeń, którego on sam nie znał już i nie widział, choć gdzieś tam świat ów podobno istniał. Pani Barykowa nie przeżyła

owych ciężkich i trudnych czasów; udręczona i wynędzniała umarła cichutko któregoś dnia. Tymczasem przysły krwawe wydarzenia walk ormiańsko-tureckich. Pozbawiony matczynej opieki i tych ostatnich szczątków domu rodzinnego, którego pani Barykowa usiłowała jeszcze za wszelką cenę, dopóki żyła, ocalić, wciągnięty, chcąc nie chcąc, w kłębowisko wydarzeń Cezary znalazł się niebawem na samym dnie istnienia.

Ocaliło go nieoczekiwane przybycie ojca. Nie zdradzając się, kim jest, przedarł się przez kordony granic, przez fronty rewolucji i wojny, by zabrać żonę i syna do dalekiej ojczyzny, która rozpoczęła właśnie byt niepodległy. Cezarego nie bardzo nęciła owa nieznana mu i obca, „imperialistyczna” i „jaśniepańska” Polska, ale że i w Baku nie miał nic do roboty, więc uległ w końcu namowom i perswazjom Seweryna. Wypuścili się więc obaj w daleką podróż do owej Polski, o której opowiadał Seweryn prawdziwe cuda. [...]

Druga, największa część powieści, to dzieje Cezarego Baryki w nowych warunkach, to współczesność polska, zestawiona z tamtym, porzuconym zaledwie światem, który się stwarza dopiero, nieświadomy i niepokojący. Zetknięcie się z realną rzeczywistością polską to zarazem dalszy, doniosły etap w edukacji ideowej młodzieńca. Dzięki pomocy znajomego rodziców, niejakiego pana Szymona Gajowca, piastującego wysoki urząd w ministerstwie skarbu, zdołał się Cezary jakoś urządzać, zapisał się w Warszawie na medycynę, począł uczęszczać na wykłady. Ale studia, ledwie poczęte, przerwała wojna z Rosją. Baryka wziął w niej udział bez szczególnego przekonania o jej słuszności, trochę z przekory, trochę uniesiony i porwany powszechnym zapalem. Zapoznał się w czasie tej wojaczki i zżył dość serdecznie z młodym ziemianinem, Hipolitem Wielosławskim, i ten to koleżka i przyjaciel po zwolnieniu się obydwu z szeregów zaprosił Cezarego na zasłużony wypoczynek „do jakowejś Nawłoci w okolicach Częstochowy”. Rozkoszne używanie żywota, bajeczne obżeranie się wymyślnymi produktami dworskiej spiżarni

po surowej monotonii żołnierskiego menażu, sąsiedzkie odwiedziny, bale i pikniki, miłość i miłostki - oto treść owego pasma cudownych dni, jakie spędził Baryka w gościnnym domu państwa Wielosławskich. [...] Erotyczne przygody zakończyły się niestety nieoczekiwanym skandalem, po którym niepodobna było dłużej w Nawłoci zostać. Po raz więc wtóry Cezary wylądował na stołecznym bruku.

Trzecia część powieści miała być obrazem dziejów szarpaniny duchowej i konfliktów ideowych, jakie przeżył Cezary pod wpływem osobistych nawłockich niepowodzeń i pod wrażeniem odkrycia faktów i objawów rzeczywistości polskiej, jakich dotąd nie znał. [...] Ku zajęciu się sprawami publicznymi pchnął go trochę przypadek. [...] biegając na wykłady i do prosektorium, Baryka przemierzał codziennie żydowską dzielnicę miasta, obskurne, tchnące jadem i wilgocią nory mieszkalne, zaludnione scherłałym pogłowiem ludzkim. Jak długo miały jeszcze i mogły czekać te tłumy na ową przyjsć jakoby mającą wiosenkę polską? W tym to czasie poznał Baryka kolegę Lulka. Ów Lulek był zapalonym komunistą i zaprzysięgłym wrogiem burżuazyjnej Polski. Rozeznawszy się dość szybko i łatwo w sytuacji duchowej Cezarego, stał się przewodnikiem ideowym młodzieńca po bezdrożach i przepaściach polskiej rzeczywistości. [...]

Któregoś dnia, po ostatniej niepomysłnej rozmowie z Laurą, [Cezary] rozjuszony demonami zazdrości, natknął się na pochód przeciągający ulicami w stronę Belwederu. W pierwszym szeregu majaczyła blada i niepozorna postać Lulka. Baryka włączył się w ów tłum i parł naprzód wprost na zagradzający drogę szary oddział żołnierzy. Tym dramatycznym akordem kończył pisarz swą powieść. [...] Dramat Cezarego Baryki miał być dramatem pokolenia.

Źródło: Artur Hutnikiewicz, „Przedwiośnie” Stefana Żeromskiego, Warszawa 1974, s. 32-39.

## Słownik

Entwicklungsroman

(niem. dosł. „powieść rozwojowa”) – w niemieckiej terminologii teoretycznej określenie powieści przedstawiające dzieje bohatera do chwili, kiedy staje się on w pełni skryształowaną osobowością; *Entwicklungsroman*, pisany w 1. bądź w 3. osobie, przedstawia rozwój bohatera w sposób szczegółowy, na tle obyczajów epoki [...]. Odmianami tej powieści są: *Bildungsroman* (powieść o formowaniu się) i *Erziehungsroman* (powieść wychowawcza)

### **powieść**

podstawowy gatunek epicki czasów nowożytnych, obejmujący utwory prozą o swobodnej i elastycznej kompozycji; najefektywniej spośród wszystkich gatunków literackich pełni funkcję poznawczą

### **semantyka**

(gr. *sēmantikós* ‘znaczący’) – znaczenie

# Schemat

---

## **Polecenie 1**

Zapoznaj się ze schematem, w którym zawarto najważniejsze cechy Cezarego Baryki.  
Dopisz po dwa synonimy w części: cechy charakteru.

## **Polecenie 2**

Uzupełnij schemat cytatami do co najmniej trzech wybranych elementów schematu.  
Następnie zredaguj wypowiedź argumentacyjną uzasadniającą twoje postrzeganie tej postaci.

# Sprawdź się

---

Pokaż ćwiczenia:   

## Ćwiczenie 1



## Ćwiczenie 2



## Ćwiczenie 3



Rozważ, czy *Przedwiośnie* Stefana Żeromskiego możemy czytać jako *Bildungsroman*.  
Wynotuj wnioski.

## Ćwiczenie 4



Wyjaśnij, jak zmieniał się stosunek Baryki do Polski oraz w jaki sposób wpłynął na to fakt, że urodził się w Rosji.

## Ćwiczenie 5



Wyjaśnij, jaki wpływ na kształtowanie się charakteru Cezarego Baryki miały poniższe postacie. Określ cechy charakteru Baryki, jakie ujawniały się w kontakcie z tymi bohaterami. Posłuż się odwołaniami do konkretnych sytuacji.

## Ćwiczenie 6



Podaj po dwie sytuacje, podczas których ujawniają się wskazane cechy Cezarego Baryki.

## Ćwiczenie 7



Określ cechy Cezarego Baryki, które ujawniają się w kontaktach bohatera z kobietami.

## Ćwiczenie 8



Oceń życiowe wybory Cezarego Baryki na różnych etapach życia. Przedstaw i uzasadnij swoje stanowisko.

## Praca domowa

Stwórz biogram Cezarego Baryki.

# Dla nauczyciela

---

**Autor:** Anna Grabarczyk

**Przedmiot:** Język polski

**Temat:** Portret Cezarego Baryki

**Grupa docelowa:**

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

**Podstawa programowa:**

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej,

z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

#### IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

#### Lektura obowiązkowa

- 31) Stefan Żeromski, Rozdziobią nas kruki, wrony..., Przedwiośnie;

#### **Kształtowane kompetencje kluczowe:**

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

#### **Cele operacyjne. Uczeń:**

- pozna pojęcie *Bildungsroman*;
- uzasadni, czy *Przedwiośnie* Stefana Żeromskiego można czytać jako *Bildungsroman*;
- omówi najważniejsze cechy charakteru Baryki;
- oceni życiowe wybory głównego bohatera *Przedwiośnia*.

#### **Strategie nauczania:**

- konstruktywizm;
- konektywizm.

#### **Metody i techniki nauczania:**

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

#### **Formy pracy:**

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

### **Środki dydaktyczne:**

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

### **Przebieg lekcji**

#### **Przed lekcją:**

1. Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie sobie treści *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego ze szczególnym uwzględnieniem charakterystyki postaci Cezarego Baryki.
2. Uczniowie przynoszą lekturę na lekcję. Wystarczy jedna książka na parę.

#### **Faza wprowadzająca:**

1. Nauczyciel prosi wybranego ucznia o przypomnienie tematyki *Przedwiośnia*. Prowadzący zajęcia zwraca uwagę, że *Przedwiośnie* nie było jedyną powieścią okresu międzywojennego, poruszającą problematykę odrodzenia państwa polskiego. Podaje inne przykłady: *Generał Barcz* Juliusza Kadena-Bandrowskiego czy *Pokolenie Marka Świdy* Andrzeja Struga.
2. Nauczyciel przedstawia cele lekcji oraz kryteria sukcesu.

#### **Faza realizacyjna:**

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z sekcją „Przeczytaj”. Chętna osoba podsumowuje zdobyte w ten sposób wiadomości.
2. Nauczyciel prosi uczniów: Zapoznacie się ze schematem, w którym zawarto najważniejsze cechy Cezarego Baryki. Dopiszcie po dwa synonimy w części: cechy charakteru. Następnie uzupełnijcie schemat cytatami do co najmniej trzech wybranych elementów schematu i zredagujcie wypowiedź argumentacyjną uzasadniającą postrzeganie tej postaci.  
Uczniowie mogą pracować w parach lub grupach.

#### **Faza podsumowująca:**

1. Uczniowie dzielą się na grupy i rozwiązują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Odpowiedzi omawiają z nauczycielem.

2. Nauczyciel prosi uczniów, aby ocenili życiowe wybory głównego bohatera *Przedwiośnia*.

**Praca domowa:**

1. Stwórz biogram Cezarego Baryki.

**Materiały pomocnicze:**

- Artur Hutnikiewicz, „*Przedwiośnie*” Stefana Żeromskiego, Warszawa 1974.
- Zdzisław Adamczyk, „*Przedwiośnie*”. *Prawda i legenda*, Poznań 2001.

**Wskazówki metodyczne**

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Schemat” do podsumowania lekcji.